جێندەر، ڤێمنیزم
و هەڤرەگەزبازی

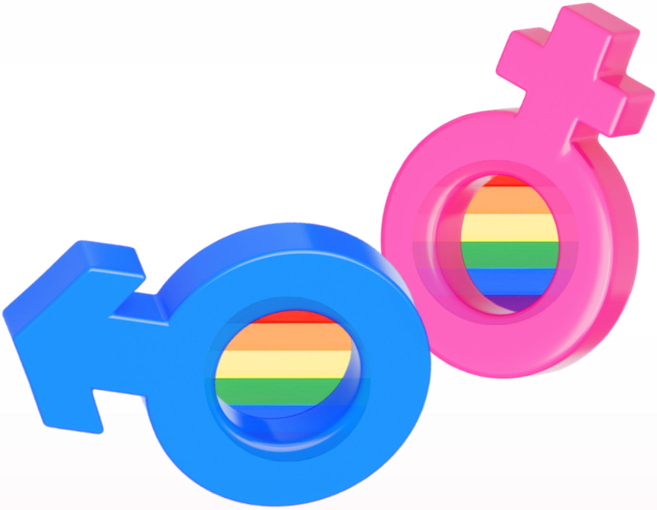

نڤیسەر: صلاح الدين أحمد
بەهدینیکرن ب دەستکاریڤە: رزگارێ صالحی

جێندەر، فێمینیزم
و هەڤەگەزبازی

پەرتوك: جیندەر، فیمنیزم و هەڤرەگەزبازی

نڤیسەر: صلاح الدين أحمد

بەهدینیکرن ب دەستکاریڤە: رزگاریێ صالحی

تیراژ: (   ) دانه.

ژمارا سپاردنێ: (   )

قەبارە: 14 * 21

سالا چاپێ: 1445 / 2023

جێندەر، ڤێمینیزم و هەڤرەگەزبازی

بەهدینیکرن ب دەستکاریڤە: رزگارێ صالحی

بسم الله الرحمن الرحيم

ب ناڤێ خودایێ دلوڤانێ پر دلوڤانکار

خواندەڤانێ/ا هێژا ئەڤ پەرتوکا ل بەر دەستێ تە ژ سێ بابەتێن سەرەکی پێك دهێت (جێندەر، فێمنیزم و هەڤرەگەزبازی) بابەتێ هەڤرەگەزبازیێ ل سەر پەرتوکا جێندەر و فێمنیزمێ یا هاتییە زێدەکرن، ژبەر گەرم و گورا بابەتی و دانەنیاسینا پیساتیا وێ ژبەرکو هەڤرەگەزبازی نە زەلامینی و غیرەتێ دهێلیت، نە زانست و فێربونێ دهێلیت، نە شارستانییەت و هێز و سروشتێ پاقژ دهێلیت، داکو ژێ هشیاربن و نەکەڤنە تەلها وان، و رزگارکرنا وان کەسانە ئەوێن توشی ڤی دەردی بووین. بوچی جێندەر و فێمنیزم؟ ژبەرکو دوز و پرس و بەحسێ ئافرەتێ بەحسەکێ گرنگ و گەرمە و گەلەك ئاخفتن و بەحسکرن دەربارەیی وێ دهێتە کرن، ئێك ژ بابەتێن هەرە گرنگ و گەرم پرسا (جێندەر) و (فێمنیزم) ێ یە. کو د ڤان دوماهییان دا پترین ئاخفتن و بەحسکرن ب دویڤ خو دا ئینابیە. بەلێ جهێ داخێ یە کو بارا پتریا وان پێلێن دهێنە مەیدانێ ئێکەمین تشتێ وان دژایەتیکرنا ئایین و رەوشت و تیتالێن جوان و رەسەنایەتیێ یە. ڤێجا جهێ سەرسورمانێ ئەوە ل دوماهیێ هەمی ب زەرەر و زیانا ئافرەتێ ب دوماهیك دهێت و ئافرەتێ توشی نەهامەتی و کەفتن و بیانیبوونا کومەلگەه و خێزانێ

دکەن، و توشی دەهان کێشێن خێزانی و چڤاکی دبن، و ل دوماهیێ ژی خو ژێ بەری و بێ گونەهـ دکەن و وان بتنێ بجهـ دهێلن، هەر ژ بەر هندێ دەهان و سەدان ژن ییێن توشی کوشتن و خوکوژییێ کرین!
کومەلگەها موسلمانان ژ بەرنامە و یاسا و بوچونێن جوان و دادگەهانە بەرامبەر ئافرەتێ پەکەفتی نەبوییە، و ئیسلام یا تژییە ژ یاسا و رێسا و سنورێن جوان و گونجایی بو ئافرەتێ، ئەڤ دەستهەلاتێن ستەمکارێن علمانی و نە علمانی کار پێ ناکەن، ڤێجا خەتاییێن دەستهەلاتا سیاسی و دادوەری و جێبەجێکارە کو یاسایان جێبەجێ ناکەن، هەتا یاساییێن بارێ کەسایەتی ژی باراپترییا وان هەر ژ ئیسلامێ هاتیینە وەرگرتن، و ئەوان بخو ییێن داناین لێ مخابن کار پێ ناکەن، ژبەر هندێ ل جهێ ڤان هەمی روندکێن ژ درەو بو ئافرەتێ درێژن، بلا بچن پێداچونەکێ د هەمی دەستهەلاتێن ستەمکار دا بکەن، کو مروڤێن کرینە ئاژەل و ئافرەتێن کرینە ئالاڤەکێ گەلەك بێ بوها و سفك!

جێندەر (gender)

پەیڤا جێندەر gender (النوع الاجتماعی) (جورێ کومەلایەتی) پەیڤەکا ئینگلیزییە، ژێدەرێ ڤێ پەیڤێ ژ gender را ئینگلیزیا چەرخێ ناڤەراستێ یا هاتی، ئەڤ تێرمە یا ژ زمانێ فەرەنسییێ کلاسیکی هاتییە وەرگرتن و رە و ریشالێن ڤی تێرمی د بنەرەت دا دزڤرن بو genus ا زمانێ لاتینی.

(جێندەر) د زمانێ ئینگلیزیێ دا ب رامانا: جور kind بکاردهێت، کو د بنەرەت دا ژێدەرێ وێ ژ پەیڤا gen یا زمانێ هندوئەوروپیڤە هاتییە وەرگرتن. د زمانێ فەرەنسی دا وەکی پەیڤا genre sexuel هاتییە وەرگرتن کو د بنەرەت دا ژ یونانیێ هاتییە وەرگرتن gen، وەکی وشا gene، genesis، oxygen دهێتە دیتن.

(جێندەر) ژ لایێ زمانیڤە ب مەبەستا جیاوازی و لێکدانا سروشتی و تایبەتمەندی دناڤبەرا (نێر و مێ) دا بکاردهێت. ئەڤ پەیڤە، ژ لایێ چەمکێ وێڤە داکوکیێ ژ جور و سروشتێ (نێر و مێ) دکەت و ب شێوەکێ بەرفرەه دهێتە بکارئینان، د بوارێ کەلتوری و کومەلایەتی و سیاسی دا.

پەیڤا جێندەر د رەگەزێ رێزمانیان دا، ل دەستپێکێ بو (جیاوازی دناڤبەرا تاك و کو)دا دهاتە بکارئینان. هەتا سالا ١٩٥٥ز ((جون مونی)) جیاوازییا چەمکێن دناڤبەرا رەهەندێن بایلوجییێن رەگەزی و رولێ جێندەری ددەتە دیارکرن، هەر چەندە رە و ریشالێن پەیڤا جێندەر وەکی رەهەندەکێ بایولوژی د ئینجیلێ دا یا هاتییە بکارئینان، (نابیت تو رێکێ بدەییە گیانەوەرێن خو کو جوتبونێ دگەل جورێ جیاواز ژ (رەگەزێ) خو بکەن.)

جێندەر: (دروستکرییەکێ کومەلایەتی یە، دەربرین و نینەراتی و لێکدانا تێگەهشتنا دناڤبەرا ((نێر و مێ)) دا دکەت).

جێندەر ب رامانا جور یان رەگەز دهێت، ژ هزر و خەیالێن تاکێن کومەلگەهێ بەرهەم دهێت (ئانکو هەستکرن ب نێر و مێیاتییێیە، تو یێ ئازادی وی رەگەزی ب هەلبژێری یێ هەست پێ دکەیی)

ب جورەکێ دی (جێندەر) هزرکرنا تاك و گروپێ کومەلایەتییێن کومەلگەهێ یە. چەمکەکێ چڤاکی یە، خو ل جهێ رەگەزی (نێر و مێ) دا دبینیت.

سەرهلدانا پەیڤا جێندەر بو ناڤ سیاسەت و کومەلگەهێ دا دزڤریتەڤە بو سەرهلدانا (فێمنیزمێ) د سالێن شێستان دا ل سەدێ نوزدێ. ئێدی

ژن وەك پرسەكا جیهانی و قەوارەیەكا سیاسی و كلتوری و كومەلگەهێ داگیر دكەت، دبیتە كائنەكا كومەلایەتی و بەشداریێ دكەت د ناڤەندێن سیاسی و رێڤەبەری و سوپا و دەمەزراندییێن حكومی.

فێمنست پەیڤا جێندەر بو تێگەهشتن و لێكدانا پەیوەندییێ دناڤبەرا (نێر ومێ) دا بكاردئینن.

((سیمون دی بو ڤورار)) ژنا فەیلەسوف و فێمنێستا فەرەنسی، د پەرتوكا (رەگەزێ دووێ) دا ب ڤی شێوەیی بوچونا خو دەردبریت و دبێژیت: (چ ژن ب ژنی ژ دایك نابن، بەلكو وان دكەنە ژن). (ئانكو دەستكارییا رەگەزی یە).

ب دیتنا (سیمون دی بو ڤورار)ێ، هزركرنا تاكان ژ لایێ كەلتوری و كومەلایەتیڤە یێن بو وان ماین، و مێینەیی نە سیفەتەكێ بوماوەیی یە، و چ ژن ب ژنی ژ دایك نابن، بەلكو ب درێژاهییا پروسەیا كومەلایەتیبوون و بەرهەمئینانا مروڤان ژ لایێ دەستگەهێن كومەلایەتی و كومەلگەهێ زەلام خو ب سەر واندا د سەپینن و وێنێ خو ب زالی دهێلن. (سیمون) ئاماژێ ددەتە وێ چەندێ كو ب درێژاهییا مێژوییێ ژن د كومەلگەهێ دا ب چاڤەكێ كێمتر هاتینە تەماشەكرن، ددەمەكێ دا چ كەس ب ژنی یان ب زەلامینی ژ دایك نابن!

دگەل دەرکەفتنا پێلا دووێ یا فێمنیزمێ چەمکێ جێندەر بەرفرەهتر کرن، داکوکی کرن ل سەر یەکسانیا جور و رەگەزێ (نێر و مێ)، و ل ژێر ناڤێ جێندەر جەخت کرنە سەر نەکرنا جیاوازیێ دناڤبەرا نێر و مێ دا د ئەرك و مافان دا. (١)

جێندەر: (نەهێلانا رەگەزی یان رەگەز گوهور یان بێ رەگەزییە)

تێگەه و مەفهومێ جێندەریێ ل دویڤ منەزمێن عالەمیێن ئەورووپی دبێژن: هەستکرنا مروڤی یە ب وی رەگەزێ وی بڤێت، نەکو کا ب دروستی رەگەزێ وی چییە. (تو دشێیی رولێ ژنێ ببینی د لاشێ زەلامی دا!)

جێندەری و هەڤرەگەزبازی ل سەر دەمێ خو ل ئەوروپا جورەکێ نەساخیێن دەروونی بو، ژبەر فشارا زێدە یا هەڤرەگەزبازان و رێکخراوێن فێمنێزتا جێندەریێ ژ لیستا نەساخیێ هاتنە دەرێخستن، و ل کەنیسان دهێنە مەهرکرن هەر وەکی تشتەکێ ئاسایی و پیروز!

(١): https//www.regaykurdistan.com/index.php/wtar/٣٧٥٩٧

پوختە و بنەمایێن هزرا جێندەرییێ

١. نەهێلانا نێراتی و مێیاتییێ، چونکی ل دەڤ وان هوسایە کو نێر و مێ دەستکردێن کومەلگەهێ نە (مروڤ بخو دروست دکەتن).

٢. جێندەر هەستکرنا مروڤییە ب نێراتی یان مێیاتی (ئانکو هەستکرنا مروڤییە ب رەگەزی) ئانکو تشتەکە مروڤ بخو د ئافرینیت، نەکو د راستی دا وەسا بیت، (هەست ب چ رەگەز دکەت، یان دلێ وی چ رەگەز دخوازیت)، ژبەر هندێ بو وی هەیە ب لەشی زەلام بیت ، لێ ناسناما جێندەرییا وی ژن بیت، یان بەروڤاژی، ئانکو زەلام رولێ ژنێ ببینیت و ژن رولێ زەلامی ببینیت.

٣. نابیت جوداهییا بایلوجی ببیتە ئەگەرێ دیارکرنا ئەرك و ماف و رولی، بو نمونە: ئەگەر زەلامی هەستێ مێبونێ هەبیت بو وی هەیە شوی بکەت، و نابیت کەسەك ستەمێ و گازندان ژێ بکەت د هەلبژارتنا ڤێ ناسناما جێندەرییێ دا بو خو.

٤. جورێن شویکرن و هەڤژینی و خێزانێ نە ئێك جورن، بەلکو دەهان جور ییێن هەین: زەلام و ژن، ژن و ژن، زەلام و زەلام، زەلام گیانەوەر، ژن و گیانەوەر و ....هتد

٥. ئانکو رەگەزێ بایلوجی و جورێ کومەلایەتی ل دەڤ جێندەری جیاوازە و نابیت رەگەزێ بایلوجی رول هەبیت د دیارکرنا ئەرك و ماف و رولان دا، چ جیاوازی نینن دناڤبەرا نێر و مێ دا.

بەلێ ب دیتنا ئیسلامێ ب هیچ رەنگەکێ ئەڤ بوچونە نە یا دروست و پەسەندە، چونکی نێر نێرە و مێ مێ یە، نەکو ئەو بخو یان کومەلگەه بو وان دیار بکەت، ئانکو تشتەکێ حەقیقی و زاتی یە و هەر د بنەرەت دا یا هەیی و کەسەك ژ وان چ فەزل و جوان و باشی .... نینە بەرامبەر ئەوێ دی، هەر وەکی الله تعالی دبێژیت:

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ [1] (و ب راستی وی جوتێ نێر و مێیان یێ دایی).

وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ [2] (و سویند ب وی یێ نێر و مێ چێکرین)

نەکو هەر هندە بەلکو خو وەکی ئێك لێکرنا نێر و مێیان ژی دروست نینە، چونکی هەردوویان تایبەتمەندیێن خو یێن هەین، تایبەتمەندیێن دەروونی و لەشی و فسیولوجی و کومەلایەتی و ... هتد بو نمونە ئافرەتێ سینگێ هەیی بو شیردانێ و مالبچیك یێ هەیی بو هەلگرتنا کورپەلەیی و هێلکەدان و ... هتد نە وەکی زەلامی مویدار و دەنگگرە، و ب هەمان شێوە ژ لایێ دەروونیڤە ژی گەلەك جودایە ژ

(١): النجم ٤٥ ، (٢): الليل ٣

زەلامی، مێ (نەرم و نازك و ب رەحم) كو خودایێ مەزن پێن داینە ئافرەتێ بو هندێ كو ئارامگر و بێن فرەهـ بیت ل سەر نە رەحەتییێن دووگیانییێ و خودانكرن و پەروەردەكرنا زاروكی ددەمەكێ دا ئەڤە نەداینە زەلامی، و ب هەمان شێوە گەلەك تشت پێن داینە زەلامی و نەداینە ژنێ، ئەڤ تایبەتمەندییە ژی هەر ئێك و بو وی یێ جوانە و هاریكارەك مەزن و گرنگە بو دیاركرن و بریاردانا ل سەر كار و ئەرك و رولێن وان دناڤ كومەلگەهـ و چڤاكێ دا.

ئەڤ جیاوازییا رەگەزی نە بتنێ بو مروڤییە، بەلكو ل سەر هەمی بونەوەران دابەش دبیت (نێر و مێ)، الله تعالی دبێژیت: وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (١) (و ژ هەر تشتەكێ مە جوتەك دا، دا هوین هزرا خو تێدا بكەن).

ژبەر هندێ ئەگەر سەحكەینە ژیانا ژیانداران ژی دێ هەردوو رەگەزان ب روونی بینین، و هەر ئێك ژ وان ژی رول و ئەركێ خو دگێریت د ژیارێ دا، ڤێجا ئەڤە تشتەكێ فیتری و زگماكی و خودایيە و خو ژێ لادان، لادانە ژ سروشت و فیترەت و بنەرەت و بنەما و سنور بەزاندن و هەرفین و ژێكهەلوەشان و ..... ژبەر هندێ د ئیسلامێ دا هەردوو رەگەز ژ دروستكرییێن خودایێ مەزنن و چ ژ وان باشتر و مەزنتر و ب

---

(١): (الذاريات ٤٩)

بوهاتر نینه ژ یێ دی، بتنێ پیڤەرەکە بو مەزنی و باشی و جوانی و بلندیا تشتێن مەعنەوی و رەوشت بەهایێ بلند و ئیمان و تەقوایە.

الله تعالى دبێژیت: إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ (١)

(ب راستی یێ ژ هەوە هەمیان پتر ب رێز و رویمەت ل دەڤ خودێ، ئەوە یێ ژ هەوە هەمیان ب تەقواتر).

ڤێجا ل ڤێرە خودایێ مەزن تەرازی و پیڤانا خو بو مە روون و ئاشکەرا کر، کو یێ ژ هەمییان بەرێزتر ل دەڤ خودێ ئەوە یێ ژ هەمیان پتر ژ خودێ ترس و ب تەقوایە، ئانکو پیڤەر نە رەگەز و رەنگ و دەنگ و عەشیرەت و جوانی و زانست و دەولەمەندی و دەستهەلاتداری و ب ناڤودەنگی یە، ئەگەر ب دروستی د ڤێ یاسایێ (یاسایا خودایێ مەزن) تێبگەهین ئەو بەسی مەیە، چونکی خودایێ مەزن تشتەکێ هوسا یێ دانایی و کرییە پیڤەر کو ب هەکی کەسانڤە بهێتەکرن و چ کەس نینن ب وانڤە نەهێتەکرن، هەر وەکی شڤانەکێ وان دەشت و چیایان گەلەك ب ساناهی دشێت وێ پلێ ب دەستڤە بینیت، هەروەسا هەژارەك یان نەخواندەڤانەك یان پەکەفتییەك یان خودان پێتڤیاتیەکێ تایبەت یان ... هتد هەر ئێك ژ وان ب ساناهی دشێت ڤێ پلێ ب دەستڤە بینیت (پلا تەقوایێ)، ئەگەر خودایێ مەزن دەولەمەندی دانابا و کربا پیڤەر

(١): الحجرات ١٣

بتنیێ دا دەولەمەند ڤیێ پلیێ ب دەستخوڤە ئینن، یان ئەگەر زانست دانابا و کربا پیڤەر بتنیێ دا زانا ڤیێ پلیێ ب دەستخوڤە ئینن، لیێ نوکە هەمی کەس دشێن!

مێژوویا جێندەریێ

بو ئێکەم جار ل کونگرێ قاهیرە، ل سالا ١٩٩٤ ب رسمی هاتە بکارئینان و سەپاندن، پاشی ل کونگرێ پەکینێ ل سالا ١٩٩٥، و پاشی ل دەهان کونگرێن تەندروستی و گەشەپێدان و نشتەجێبوون و ...هتد ئەڤ ناڤە هاتە بکارئینان و بو دەستەواژەکا بەربەلاڤ، بەلێ ل دەستپێکا بکارئینان و دەرکەفتنا وێ دا گەلەك شێلی بوو (نە روون بو)، ب شێوەکێ هەتا ئەوێن ئەڤ ناڤە بکاردئینان ژی رامانا دەقیق و دروستا (جێندەریێ) نەدزانین! ژبەر هندێ لیژنا پێناسە ل کونگرێ چوارێ یێ تایبەت ب ئافرەتێڤە کو ل پەکین هاتە سازکرن ل سالا ١٩٩٥ز بریار هاتەدان نەهێتە پێناسەکرن (The non definition the term gender) [١] ئانکو بو ماوێ چەند سالان دهاتە بکارئینان ددەمەکێ دا پێناسە نەکری بوو.

(١): الكردستاني، مثنى امين، و حلمي، كاميليا، الجندر المنشأ، المدلول، الأثر- عمان، جمعية العفاف الخيرية، ١٤٢٨=٢٠٠٨م) ص ٥٠

ئامرازێن بەلاڤبونێ

جێندەر د کومەلگەهێن موسلمانان دا ب رێکا رێکخراوێن نیڤ دەولەتی و رێکخراوێن حکومی و نە حکومی و پالپشتییا دارایێ یا ژ دەرڤە و پەیمانگەهـ و راگەهاندنێ دهێتە بەلاڤ کرن. (ل ژێر چەندین ناڤێن جودا جودا وەك: یەکسانی و وەکهەڤی و ئازادی، لێ ب چ ناڤ بیت هەر ب هەمان ژەهرا ناڤخویا وانە)!

ئارمانج و کاریگەرییێن جێندەرییێ

جێندەر بو ئارمانج و مەبەستەکا گەلەك ترسناك یا هاتییە دروستکرن، بەلاڤکرن و ڤەکرن، دا کو ئەڤ کاریگەرییێن نەرێنی هەبن:

کاریگەرییێن رەوشەنبیری و هزری (فکری)

١. گومان ئێخستنە ل سەر بنچینێن ئیسلامێ، بو نمونە، گومان دروستکرنە ل سەر قورئانێ، بێ رێزیکرنە ب قورئانێ و بانگەوازیکرنە بو راڤە و تەفسیرا مەیل و مەیلدار و لادەر ب دەقێن قورئانا پیروز، و هەروەسا گومان دروستکرنە ل سەر

فەرمودە و سوننەتا پێغەمبەرێ نازدار ﷺ و سفکاتیکرن و ڕەخنەگرتنە، و گومان دروستکرنە ل سەر زاتێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب هندێ کو مافێ ژنێ یێ خواری ونەداییێ و ...هتد

٢. شێواندنا فقهێ ئیسلامێ یە، و نەهێلانا تشتەکێ یە ب ناڤێ ڕەگەزێ ئافرەتێ (نەهێلانا ئافرەتبوون و مێبوونێ یە)، وەك حیجاب و واجبێن شەرعی یێن تایبەت ب ئافرەتێڤە.

کاریگەرییێن کومەلایەتی

١. ڕەخنەگرتنە ل سیستەمێ کومەلایەتیێ ئیسلامێ و هەولا نە شرینکرن و نیاسینا وێ یە وەك پاشکەفتی و ...

٢. ڕەخنەگرتنە ل خێزانێ و هەولا تێکدان و لێکهەلوەشان و شێواندنا وێ یە.

٣. دژایەتیکرنا زەواج و شویکرنا ئیسلامی یە و هەولدانە بو نەشرینکرن و داهێنانا زەواجێن دی یە وەك: زەلام و زەلام و ژن و ژن و گیانەوەر و ژن و زەلام و گیانەوەر.

٤. دژایەتیکرنا شویکرنێ یە د تەمەنەکێ زووی دا، ئەڤە ژی دژی دەقێ ئاینی یە هەر وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: (یا معشر

الشبَّاب من استطاع منكم البَاءة فليتزوج فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج ومن لم يستطع فعليه بًالصوم فإن الصوم له وجاء) [(١)]

٥. دژایەتیکرنا فرە ژنییێ یە و کرێتکرنا وێ یە.

٦. دژایەتیکرنا هەمی رولێن ژن و زەلامی یە د خێزان و کومەلگەهێ دا، و دانانا بنیاتەکێ وەسا کو چ سنوران هەبوون نەبیت د ئەرك و ماف و کاران دا، کو نە دیارکری دهێلن (هەر کەسەك ئازادە چ کار بکەت، چ لەشفروشی بیت چ کارەکێ دی بیت).

٧. دژایەتیکرنا مەهرێ و تەلاقێ یە و هەمی دەستەواژە و سنورێن شەرعیێن ئیسلاما پیروز.

٨. نەهێلانا رولێ ئافرەتێ یە وەك دەیك و خویشك و هەڤژین و خێزان، تشتەکێ وەسا کرێت ژ ئافرەتێ چێدکەت چ جیاوازی دگەل زەلامی نەبیت. (خو مروڤ شەرم دکەت هزر ژی تێدا بکەت، نەفرەت ل هزرێن پیس).

کاریگەرییێن رەوشت و ئەخلاقی

١. نەهێلانا تشتەکێ یە ب ناڤێ رەوشتی، بو نمونە: ب هزرا وان رەگەزبازی ب چ رەنگان نە بێ رەوشتی یە، یان زەواجا دناڤبەرا ژن و زەلامان دگەل گیانداران تشتەکێ ئاسایی یە، و نابیت ب بێ رەوشتییێ بهێتە وەسفکرن.

(١): رواه البخاري و مسلم واللفظ للبخاري.

٢. بەلاڤكرنا مومارەسا سكسى ژ دەرڤەيى خێزان و ژينا هەڤژينى و ژن و زەلامينييێ.

كاريگەرييێن وێ ل سەر پروسا فێركرنێ

١. دووبارە دارشتنا پروگرامێ خواندنێ يە ل سەر بنەماييێ هزر و فەلسەفەييێن خو.

٢. تێكەلكرنا نێر و مێيان و هاندان بو تێكەلييا بێ مەرج و بێ سنور.

٣. زێدەكرنا دەليڤا خودادنێ بو رەگەزێ مێ و بێ ئاگەهكرنا وێ يە ژ ئەركێن وێ يێن مەزن (پەروەردە و خودانكرن و ...هتد)

كاريگەرييێن ئابووری

١. هاندانا ئافرەتێ يە بو ئابورەكێ سەربەخو، و وەسا تێگەهاندنا وێ يە كو دڤێت ئافرەتێ پارە و سامانێ خو يێ تايبەت هەبيت، و نابيت چاڤێ وێ ل دەستێ زەلامى بيت (ما زەلام كى يە هەر باب و برا و هەڤژينێ وێ يە، بوچى ڤێ جوانييێ كرێت دكەن)، ئانكو نەفەقە و مەسرەفا زەلامى ب تشتەكێ خراپ ددانن، و وەسايە كو هەر چاوا بيت و ب هەر رێكەكا هەبيت پێتڤييە ئافرەت ژ مال

ب دەركەڤیت و ببیتە خودان سامان (بلا سەربەردایی بیت، ئازادییە!) پویچكرن و بن پێ كرنا باردوخ و كەسایەتی و ئەركێ ئافرەتێ یە.

٢. بێكاری، ژ ئەگەرێ تێكدانا شیرازێ كومەلگەهێ و ئینانادەرا هەمی ئافرەتان و كارپێكرنا وان، بێكاری دناڤ زەلامان دا دێ گەلەك زێدە بیت، كو دبیتە ئەگەرێ هندێ رێژا زەواجێ ژی دێ كێم بیت، چونكی ل دوماهیێ ئەوێ دڤێت كاربكەت و پارە و مەزاختنێ بو خێزانێ پەیدا بكەت زەلامە، ل دەمێ دەلیڤا كاركرنا زەلامی نەما یان كێم بوو، دێ ئەو كارەساتە رووی دەت ئەوا نوكە هاتییە بوونێ و ئەم تێدا، ب شێوەیەكێ خێزان و پێكئینانا هەڤژینیێ نامینیت و حەزێن جنسی و سكسی ژ دەرڤەیی زەواجا شەرعی و خێزانێ دا هێتە تێركرن (كارێن پیس و زنا دێ زیدەبن و نەفس دێ زەلیل و رەزیل بن).

ڤێجا ب كورتی و كوردی، جێندەر چ هزرێ بو جیاوازییا ژن و زەلام و نێر و مێ ناكەت، و دڤێت بناغە و بنەمایێ نێر و مێیاتیێ ژ رهان ب هەلكێشیت و نەهێلیت، و پاشی ژی هەمی ئەو تشتێن ژێ پەیدا دبن قەبویل نەكەن و خێزان و كومەلگەهـ و رەوشت و عورف و عەدەتێن جوان و ئاینی ... ژ رهان ب هەلكێشن و مروڤی وەكی گیانەوەران و

مەییمنکان لێبکەن و کومەلگەهێ ژی بکەنە باخچێ ئاژەلان و چ سنورێن ئاینی و شەرعی و کومەلایەتی و ئەخلاق و ئەدەب و سنج و رەوشتێن جوان نەهێلن، و هەمیان وەکی تشتەکێ پاشکەفتی و دژی مروڤایەتێ وەسف بکەن.

گەلەك هشیاربن ژ فند و فێلێن جێندەریێ، ئەهلێ خرابیێ هەتا خرابیێ بەلاڤ بکەت دێ هندەك دروستی و باشیێ تێکەل کەت دا هەوە بکێشیتە خو چ ب ناڤێ (یەکسانیێ بیت چ ب ناڤێ ئازادیێ بیت) ئینیەتا وان یا دیارە، وەکی ئەم دبینن تا رادەکێ جیاوازیا جل و بەرگان نەمایە دناڤبەرا ژن و زەلامان دا هەر دوو پانتەرونان دکەنێ، هەر دوو ئەکسسواراتان (رستك و بازنك و ...) دکەنێ، ئەڤە دەستپێکا قەبویلکرنا جێندەریێ یە! هێدی هێدی دڤێن جێندەریێ مە بدەنە قەبویل کرن، ئەگەر نە وەسابیت ڤەکرنا ناڤەندێن رەوشەنبیری یێن جێندەریێ چنە ل زانکو و پەیمانگەهێن مە؟ چ پەیوەندی ب زانستی و پێشکەفتنێ ڤە هەیە؟ مەبەست ژێ چییە؟ دانا مەبلەخێن پارەیی بو فکرا جێندەریێ ژڤالاهیێ ناهێت!

چەمکێ فیمنیزم (feminism) (النسویه، النسوانیه، الّنوییه) مێگەری، د بنەرەت دا پەیڤەکا فەرەنسی یە، ژ پەیڤا (femina) یا لاتینی هاتییە وەرگرتن، ب رامانا (ئافرەت).

گەلەك پێناسە بو نیاسینا (فیمنیزمێ) یێن هاتینە کرن، ئەم دێ هەول دەین پێناسەکا کومکەر و تەمام بدەینێ:

فیمنیزم: ئانکو سەرهلدانەکا فکری یا سیاسی و کومەلایەتیا فرە رەهەند و فرە هزرە، د دوماهیێن سالێن شێستان دا یا دەرکەفتی، هەول ددەت بو گوهورینا فکری و کومەلایەتیا رەوشەنبیری دناڤبەرا هەردوو رەگەزێن نێر و مێ دا، ب شێوەیەکێ ل دوماهیێ دگەهیتە یەکسانیەکا بێ توخیب و دیار دناڤبەرا نێر و مێ دا، یان زالبونا مێیە د یەکەیێن ژیانێ دا، ئارمانجێن وێ ل دویڤ بنەماییێن مەعریفی دهێتە گوهورین، بنەماییێن وێ یێن فکری ژی ب زێدەگاڤیێ و توندرەوی و لادانێ وەسفکرییە، پشتەڤانیا ململانێ و دوژمناتییێ دناڤبەرا نێر و مێ دا دکەت، هەول ددەت خواندنەکا نوی بدەتە ئایین و زمان و رەوشەنبیری و تێگەهشتنێ دناڤبەرا هەردوو رەگەزان دا.[١]

---

(١): الكردستاني، مثنى امين، حركات تحرير المرأة من المساواة الى الجندر، دراسة نقدية اسلامية، دار القلم للنشر والتوزيع، ط١، ١٤٢٥ه – ٢٠٠٤م، ص٥٣.

مێژویا فێمنیزمێ

مێژویەکا دیارکرییا تێر و تەسەل نینە د ئەدەبیاتیێن سەردەمێ نوی دا بو دەرکەفتنا دەستەواژا فێمنیزمێ (feminism)، هندەك زمانان هەر د بنەرەت دا دەستەواژا فێمنیزمێ تێدا نینە، وەك یاسایەك کو دەربرینێ ژ یەکسانییا دناڤبەرا هەردوو رەگەزان دا بکەت، دهێتە گوتن کو بو ئێکەمین جار ل برێتانیا ل سالا ١٨٩٠ دا یا هاتییە بکارئینان، لێ د نوکەدا یا بویە پەیڤەکا بەربەلاڤا جیهانی دناڤ هەمی زمانان دا وەك ناڤ و نیشانەك بو وان هەمی رێکخراوێن بانگەشا یەکسانییێ دناڤبەرا هەردوو رەگەزان دا دکەن، یان دڤێن ژنێ سەربەخویەکا تەمام هەبیت و سەربەردایی بیت و ب تەمامی ل بن سیبەرا زەلام و ئاینی و کومەلگەهێ بهێتەدەر و چ سنور نەبن سنوردار بکەت!. د نوکە دا فێمنیزم د پتریا زمان و وەلاتان دا یا بویە ناسنامە و ناڤونیشان بو ڤان رێکخراو و قوتابخانێن مێگەرییێ.

ئارمانج و دەرئه نجامیێن گشتی یێن فیێمنیزمیٚ (femnisim) (میٚگەرییٚ)

١. پیروزکرن و موقەدەسکرنا رەگەزیٚ میٚ (ژنیٚ)، کریٚتکرن و نه شرینکرنا زەلامی یە وەك ستەمکار و زوردار دژی ئافرەتیٚ.

٢. دژایەتیکرنا پروسیٚسا هەڤژینییا شەرعی یە، و دانەنیاسینا هەڤژینییٚ یە وەك کویلایەتی و چونا بن رکیٚفا زەلامی یە.

٣. بانگەشەکرنە بو هەڤرەگەزبازییٚ و لادانا جنسی و دانانا هەڤرەگەزبازییٚ یە وەك بەدیلەك بو هەڤژینییا شەرعی و سروشتی، یان بکارئینانا هندەك ئامرازیٚن عەجیٚب و عنتیکەیە (وەك لاستیکیٚ ...) بو تیٚرکرنا حەزیٚن خو ییٚن سکسی.

٤. دژایەتیکرنا خیٚزانیٚ یە و دانەنیاسینا ویٚ یە وەك قەفەسا زیندانیٚ.

٥. دژایەتیکرنا ئاینی و دەقیٚن ئاینی یە، و نیاسینا ویٚ یە وەك زورداری و مافخوارنا مافیٚن میٚ و ژنیٚ نه.

٦. دانەنیاسینا ئاینی و دەقیٚن ئاینی یە وەك زەلامگەری زەلامسالاری و زالبونا نیٚری یە ب سەر میٚیی دا.

٧. دژایەتیکرنا هەمی بەهاییٚن رەوشتی و ئاینی و رەوشت وتیتالیٚن جوانە و دانەنیاسینا وانە وەك پاشکەفتن.

٨. ژن دڤێت یاخی بیت ژ زەلامی (دەستان ژێ بشوت)، ژبەر هندێ ل دوماهیێ دێ وەلێهێت ئێدی ژن بەرێخونادەتە زەلامی وەك هەڤپشکێ ژیان و خێزانێ، بەلکو دێ ژێ کویڤی بیت و ب چاڤەکێ ستەمکار و درندانە دێ سەحکەتێ.

٩. نەهێلان و کویڤیکرنا دەیکایەتی و زاروك پەروەردەکرنێ یە، و وەسفکرنا وێ یە ب کویلایەتی! بڤێت دێ زاروك هەبن و نەڤێت زاروك نابن یان دێ زاروکی ژبەرخو بەت و کوژیت. ئەڤە دژی دەقێ الله ییە. ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾ (١)

١٠. بێ بوهاکرنا ژنێ یە و دکەتە لەشفروش بو پرکرنا حەز و پێتڤیاتیێن ژیانێ.

١١. خو رویسکرن و سەربەردان و بێ شەرمیێ ب ئازادی و پێشکەفتنێ وەسف دکەن (ئەڤ کراسێ هوین کەر دکەن ب کێر بەژنا ئومەتێ ناهێت!)

١٢. د ئیسلامێ دا گوهدانا ژنێ بو زەلامێ وێ واجبە، لێ فێمنیزم گوهدانا ژنێ بو زەلامێ وی ب کێماتی و کویلایەیێ وەسف دکەن.

١٣. نەهێلانا باوەریێ یە دناڤبەرا ژن و زەلامی دا.

١٤. پرکرنا سوشال میدیا و راگەهاندن و هونەر و فلمانە ژ وێنە و لڤاندنا حەز و دلچونێن حەرام و جنسیێ.

(١): (الانعام ١٥١)

١٥. ژبەرکو دڤێتن ئافرەتێ ئازادی و سەربەردانەکا تەمام د جڤاکێ دا هەبیت ئەڤە رێخوشکەرە بو ڤەخارن و بکارئینانا مادێن بێ هوشکەر بو تژیکرنا ڤالاهییێن دەروونی د جڤاکێ دا.

١٦. دێ ئافرەت توشی گەلەك تاوان و دەستدرێژی و شکەستن و ترس و دوودلییێ بیت، هەتا دبیت بکەڤنە د زیندانان دا.

١٧. کچ دشێت ناڤێ دەیکا خو ب هەلگریت، هەر وەکی چاوا دشێت ناڤێ بابی ب هەلگریت، ئەڤە ژی دگەل بنەمایێ قورئانێ نا گونجیت، هەر وەکی الله تەعالا دبێژیت: (ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ).(١)

١٨. قەدەغەکرنا فرەژنییێ یە، ل دویڤ هزرا وان دڤێت ژن و مێر د یەکسان بن، کا چاوا نابیت ژنێ پتر ژ زەلامەکێ هەبن هوسا نابیت زەلامی ژی پتر ژ ژنەکێ هەبن، ئەڤە ژی دژی دەقێ ئاخفتنا الله تعالی یە، ل دەمێ د قورئانا پیروز دا دبێژیت: (فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ). (٢)

(١): (الاحزاب ٥) ، (٢): (النساء ٣)

ڕێگریکرن ل فێمنیزمێ دڤێت ژ دوو ئاستانڤه بیت:

ئێك: ناڤخویا موسلمانان بخو: جڤاکێ موسلمان و ب تایبەت ئافرەت بهێته پەروەردەکرن و بهێزکرن ژ لایێ هزری و خێزانی و رەوشەنبیری و ئاینی و رەوشتی و ... هتد

دوو: دانەنیاسینا وانه وەك وان بخو: دیارکرنا ئارمانج و هزر و بیرێن وان یێن پیسه ژ لایێ زانستی و پەروەردەیی ڤه.

ڕێکێن ڕێگریکرنێ:

١. پەروەردەکرنا تاکی ل سەر پەروەردەیا ئاینی، ب تایبەتی ئافرەت.
٢. گرینگیدان ب خێزان و زاروکان و ڕێگریکرن ل جودابوون و لێکهەلوەشانێ.
٣. هاندان بو پێکئینانا هەڤژینییێ.
٤. هشیارکرن ڤەرەڤاندنا گومانا فێمنیستان.

٥. دانەنیاسینا فێمنیزمیٚ و هزر و بیرێن وان یێن پیس ب رێکا پەرتوك و تورێن جڤاکی و راگەهاندن و میمبەران.

٦. نیشاندانا زیان و کاریگەرییێن خراپ یێن فێمنێستا ل سەر تاك و خێزان و کومەلگەهیٚ.

٧. دڤێت دەستهەلات ژی رولیٚ خو ببینیت ب بکارئینانا یاسا و دەستوران ب دژی فێمنیزمیٚ.

٨. دەرێخستنا مێژویا رەسەن یا کوردان، ژبەرکو پیٚلا فێمنێستان ب تەمامی دژی مێژویا بوری یا گەلیٚ کورد وریٚبەرێن ویٚ یە، رێبەرێن مە هەمی مەلا و شێخ و دیندار بوون و چ جاران لادانا فکری و ئەخلاقی قەبویل نەدکرن.

٩. پێتڤییە ئافرەت بخو و ژبەری هەمیان بهێتە مەیدانیٚ و نە رازیبوونیٚ دەرببریت و ب دژایەتیا ڤیٚ پیٚلیٚ بکەت، ژبەرکو ئەڤ پیٚلە ژبەری هەر کەسەکیٚ ب دژی وان بخویە و ژ هەمیان پتر دکەڤنە بەر داسیٚ!

١٠. ئەگەر وێرەکی هەبن، ڤەکرنا دەرگەهێن گفتوگوییٚ یە دگەل وان ب رێکێن زانستی و هرزی و ئایینی.

١١. هەول بدەین وان کەسان رزگار بکەین ئەوێن دگەل ڤیٚ دەستەکیٚ و ئەو کەسیٚ خەلەت بوین و خەلەت د رامانا ویٚ یا کرێت گەهشتین.

ئەڤە ژی وەکی هەمی پێل و دەستەکێن دی، فێمنیستێ ژی ئاست و جور ییێن هەین، ئاستێ نزم و ئاستێ ناڤەند و ئاستێ بلند، تا رادەکێ باش ب دروستی نەگەهشتییە وێ حەزا وان دڤێت ل وەلاتێن ئیسلامێ، ژبەرکو ئیسلامێ هەمی مافێن ئافرەتێ ییێن داینێ و دانانە بەر دەستێ وێ، فێمنیزمێ چ بەهانە نینن ژبلی مالوێرانکرنێ. کەسەکێ تەمەتی ئیسلامێ ئافرەت ئەکتیڤ نەکریە و رول نەداییێ و نازك و ب بوها نە راگرتییە، شنیکا کەسەکێ ئەوروپی مە فێرناکەت!

ئافرەت د ئیسلامیێ دا

پشتی کو مە بەحسێ جێندەر و فێمنیزمان کری، پێتڤییە بەحسێ بەرێخودانێن ئیسلامیێ ژی بکەین دەربارەیی ئافرەتێ، هەر چەندە ئەڤە بابەتەکێ بەرفرەهـ و درێژە، لێ د ڤێرەدا دێ ب کورتی بەحس کەین. بەری بەحسێ دیتنا ئیسلامیێ بکەین دەربارەیی ئافرەتێ دێ بەحس ژ شارستانییەتێن دی کەین ب کورتی.

ئافرەت د ئاین و شارستانییەتان دا

ب درێژاهییا مێژوییێ ئافرەتێ هەردەم یا نالاندی بەرامبەر ستەم و زورداری و نە دادییا بەرامبەری وێ هاتییە ئەنجام دان د جڤاکێن جیاوازێن مروڤایەتییێ دا، ب شێوەیەکێ گشتی ئافرەتێ چ پلە و گرنگی و رێز نەبوو، بەلکو بتنێ وەکی ئالاڤەك سەحدکرنێ بو خزمەتکرن و تێرکرنا حەز و ئارەزویان، چ جاران نەبوو خودان بریار و بوچونا خو یا تایبەت، پێتڤی بو هەمی دەمان یا بێ دەنگ بیت، شیان نەبوو بێژیت (نەخێر) بەرامبەر وێ ستەما لێ دهاتی کرن. ل دەمێ مروڤ سەحدکەتە ژیانا ئافرەتێ بەری ئیسلامیێ مییێن مروڤی رادبن و

هەوایەکێ تەزی ب جانێ مروڤیڤە دچیتە خار، ژبەر وێ نە دادییا دگەل وێ دهاتە کرن.

باردوخێ ئافرەتێ بەری ئیسلامێ ب گشتی:

١. سەحدکرنە ئافرەتێ وەکی ئالاڤ و کویلە، و کرین و فروتن پێ دهاتە کرن.

٢. هەردەم وەکی پلا دووێ و سییێ دهاتە هژمارتن (ئانکو گەلەگ جاران گیاندار ژ وێ ب بوهاتر بوون).

٣. وەکی جهێ شەرمزاری و پیس و نەجس و عەیب و عارێ سەحدکرنێ.

٤. وەکی ئامرازێ تێرکرنا شەهوەتێ دهاتە بکارئینان.

٥. ماف نەبوو ببیتە خودان و مال و مولك، مافێ دەربرین و بریاردانێ نەبوو. (١)

---

(١): ئەڤ خالێن مە بەحس کرین ب گشتی بوون، دبیت ل سەر هەمی باردوخ و دەم و جهان نە گونجیت.

ئافرەت د كومەلگەها عەرەبی دا

ئافرەت د كومەلگەها عەرەبی دا نیشانا بێزاری و شەرمزارییێ بوو، ب جورەكێ هەر ل دەمێ ژ دایكبونێ دڤیان هەر ب ساخی بن ئاخ بكەن، هەر وەكی خودایێ مەزن د قورئانا پیروز دا ئەڤ دیاردا كرێت ب روونی یا ئاشكەرا كری، كو ل دەمێ ژ دایكبونا كچەكا گول نازك و ب بوها روخسارێ وان رەش و تاری دبوو وەك نە رازیبوون دەردبرین: (وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ)[١] (و هەر دەمێ مزگینی ب كچێ بو ئێكێ بێتە دان (كو خودێ كچەكا داییێ) دێ ناڤچاڤێن وی تێكچن و رەش بن، و دێ كەربگرتی بیت و دل تەنگ بیت و دێ كەربێ دەعویریت).

(يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ۚ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ)[٢] (ژبەر مزگینییا خراب ڤو ل سەر گران، خو ژ خەلكێ ڤەدشێریت (و نزانیت) ئەرێ وێ كچێ شكەستی و زەلیل بهێلیت، یان ژی ب ساخی بن ئاخ بكەت، هشیاربن پیسە حوكمە ئەو دكەن (ل دەمێ ئەو كچێن ئەو پێ نەخوش ب بال خودێڤە لێ ددەن، و كوران ب بال خوڤە لێ ددەن).

---

(١): (النحل ٥٨) ، (٢): (النحل ٥٩)

هەروەسا خودایێ مەزن دەربارەیی بن ئاخ کرنا کچان کو وەك پەری و گولان بوون، دبێژیت: (وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ * بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ) [(١)] (و ل دەمێ کچا ب ساخی هاتییە بن ئاخ کرن دپرسیت، ب کیژ گونەهێ هاتییە بن ئاخکرن و کوشتن).

بن ئاخکرنا ئافرەتێ گەلەك یا بەربەلاڤ و عەدەتی بوو دناڤ عەرەبان دا و ب تایبەتی چینا هەژاران، هندەك جاران وەسا چێدبوو هەتا بابەك ژ سەفەرێ دزڤری کچا وی یا مەزن و فاما بویی لێ بابێ دلرەق هەر بن ئاخ دکر، یان د جهەکێ بلند دا دهاڤێتە خار، ڤێجا بڤی شێوەیی ستەم ل ئافرەتێ دهاتە کرن و یا بەردەوام بوو.

بەلێ و ئافرەت ژ میراتی دهاتە بێ بەشکرن (نوکە ژی دناڤ مە دا گەلەك زێدەیە، میراتی نادەنە ژنێ ئەڤ کریارە ژ نەزانین و جەهلێ یە)، و ل دەمێ زەلامێ وێ مربا چێنەدبوو شوی بکەتەڤە، وەکی پەز و کەل و پەلان دهاتنە فروتن و بازار پێ دهاتە کرن (چ پیسە تابلویەکە)!

ئەهاا دڤی وێنێ تاری دا ئەوێ دل ژبەر د لەرزن، دناڤ هوزێن عەرەبیێن جەهل و نەزانینێ دا، زەلامەکێ سەرێ خو بلند کر و گوت: کچان پاشڤە نەبەن و نە شکێنن، حەز ژ وان بکەن، چونکی هندی کچن گولێن مالێ و بەرەکەتا خێزانێ نە، دبەنە ئەگەر کو هوین نەچنە جەهنەمێ

(١): (التكوير ٨ ، ٩)

و ئەگەرن هەوە ببەنە بەحشتێ، کەسەك رێزێ ل ئافرەتێ ناگریت مروڤێ رێزدار نەبیت، و کەسەك ب سفکی نا سەحکەتێ ئەگەر مروڤەکێ سفك و بێ شەرم نەبیت!

ئافرەت د شارستانییەتا ئیسلامیێ دا

هەر ل دەمێ دەرکەفتنا ئیسلامیێ دا، ئافرەت بوونە خودان پلە و رول، ڤێجا بو جارا ئێکێ د مێژوییا مروڤایەتییێ دا ل جهێ سفکاتییێ ب ئافرەتێ بکەن و ب چاڤەکێ کێم سەحکەنێ و ئەشکەنجە و ئازار بدەن، ئافرەت بوونە خودان رێز و جهێن بلند، ئەرێ ما چێدبیت ئەڤ مەزنییە نە ژ هەژی ئافرەتێ بیت؟ ددەمەکێ دا قورئانا پیروز کو پەرتوکا خودایێ ئەرد و ئەسمانایە د بەرا بەرا بەحسێ مەزنی و پلە و جوانیا ئافرەتێ یا کری، ئایەتێن قورئانێ یێن بریسقەدار بو ئێکەم جار د گوهێن خەلکێ دا دەنگڤەددەن کو پێتڤییە رێز و حەژێکرن و رەفتارا جوان و میرات و ژینەکا سەرفەراز بدەنە ئافرەتێ (الله چ جوانییەکە) ئەڤە ژی وەك مافەکێ یە بو وێ نەکو چاکیکرنە د گەل وێ، بەحسکرنا ئافرەتێ د قورئانا پیرۆز دا نە بتنێ بابەتەکێ ئەخلاقی یان چەند ئاموژگارییەکن، بەلکو یاسا و شەرع و پێگیربوونە، و دڤێت جڤاك پێگرییێ پێ بکەت، چونکی ئەڤ فەرمانە ژ لایێ خودایێ مەزنڤە یێن هاتین، و پاداشت و سزا یێن ل سەر و بنچینە و بنەمایێ وێ ئەوە بەرێخودان و سەحکرنا ئافرەتێ یە وەك **مروڤ**.

ب هزركرن و سەرنجدانا ژیانا سەرداریْ مروڤایەتییْ پیْغەمبەریْ خودیْ ﷺ، دیْ بینی وی مروڤیْ مەزن چاوا ب گوتن و كریار و رەفتاران هەولا گوهورینا داب ونەریتیْن خراپیْن جڤاكی ددا، دەربارەیی رەفتاركرنا خراپ بەرامبەر ئافرەتان، ئەڤ زاتیْ مەزن ﷺ د ژیانا خیْزانیْ و كومەلایەتی و سیاسی و سەربازی و ئابوری دا هەردەم هەولیْن بەردەوام ییْن داین بو هندیْ كو پلە و پیْگەهیْ تایبەت ییْن داینە ئافرەتیْ، د هەمان جڤاك دا كو ئافرەت جهیْ شەرمزارییْ بوو، بو بابیْ خو و ب ساخی دهاتە بن ئاخ كرن، مروڤەكیْ پەیامدار دەركەفت ﷺ مزگینیا بەحشیْ ددا وان زەلامان ییْن كچان ب خودان بكەن و جوان پەروەردە بكەن، ب ڤی جوری پشتەڤانیا ریْز و حەژیْكرنیْ بوو، بو ئافرەتیْ.

بەلیْ، هەردەمیْ فاتیما كچا وی هاتبا دەڤ پیْشڤە رادبو و ناڤبەینا چاڤیْن ویْ ماچی دكرن، جهیْ خو ددایێ و ل جیْ خوشتڤی د روینشت، ددەمەكیْ دا ئەڤە بو چ زەلامان نەدكر، هەروەسا خوشتڤی (سلاڤیْن خودیْ ل سەر بن) دگوت: (فاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي، فمَن أغْضَبَها أغْضَبَنِي [١]

ئانكو: فاتیما بەشەكە ژ من، ئەویْ ویْ تورە بكەت، ئەوی ئەز تورە كرم). ئەو ئیْكەمین سەركردەیە كو چ جاران نە داناتییە ئافرەتیْ و هەردەم ب جوانترین شیْوە رەفتار دگەل دكر.

---

(١): الراوي : المسور بن مخرمة ; | المحدث : البخاري | ;المصدر: صحيح البخاري | ;الصفحة أو الرقم3767

د حەجا خاترخاستنێ دا وەسیەتا ڤی پێغەمبەر ﷺ و سەرکردەیی نە بەحسێ میرات و تەخت و کورسیك و سەروەت و سامانی بوو، بەلکو بەحسێ رەفتارا جوان بوو دگەل ئافرەتێ، ئەو بوو دەنگێ خو یێ پیروز بلند کر و سێ جاران گوت: (ئەز وەسیەتێ ل هەوە دکەم ب رەفتارا جوان دگەل ئافرەتێ (و کرە ئەمانەت). و دناڤ خو ب خو ژی دا ئێك و دوو ب راسپێرن و هان بدەن ب رەفتارا جوان دگەل ئافرەتێ).

ئەهااا ئەڤە بوو ئێکەم جار ل دوورگەها عەرەبی سەرەدەریی دگەل ئافرەتێ بهێتە کرن وەك مروڤ! ئەڤ دەنگێ پیروز د گوهێ هەمییان دا دەنگ ڤەدا. نە سەحکەنێ بتنێ وەکی بونەوەرەکا مێ بتنێ وەکی مال و خانی و ئالاڤان کرین و فروتن و بازار پێ بهێتەکرن، نە وەکی غەزالان ل دەڤ نێرێن گورگ بتنێ بو خوشییەکا دەمکی بهێنە بکارئینان و پاشی ل دەمێ پیر دبیت ب هاڤێژنە سەر جادان و ژ بێ کەسیێ سەرێن کولان و جادان ببنە مالا وێ، هەر وەکی ئەڤروکە ئەم د ژیوارێ خو یێ تەحل دا دبینن!

ب ڤی شێوەیی ئاینێ پیروزێ ئیسلامێ پێگەه و پلەیا ئافرەتێ بلند کر، و ئافرەتێ ژی بەرامبەر ڤان هەولێن جوان ئیسلام پشتگوه نە هاڤێت، شیان ئاراستێ مروڤایەتییێ ب گوهورن و رولەکێ گرنگ ب

گێرن، د پتریا بوارێن زانستی و سیاسی و خێزانداری و سەرکردایەتی دا شیان دەهان سەرکردە و پیشەنگان پەروەردە بکەن ... هتد [1]

(١): ١٠٠ فەرمودە بو ئافرەتان، بەهایی فەرمودە، قوناغی حەوتەم، سیروان کاکە

ئافرەت د قورئانیٚ دا

ژ چەند لایەکانڤە قورئانیٚ کار ییٚ ل سەر پرسا ئافرەتیٚ کری وەك:

١. ڤەگەراندنا پرس و پلە و رولیٚ ئافرەتیٚ و ڤەگەراندنا مافیٚ ویٚ ئەویٚ هاتییە خوارن.

٢. راستڤەکرنا هزر و بەریٚخودانا خەلەت دەربارەیی ئافرەتیٚ.

٣. دژایەتیکرن و حەرامکرنا نەدادییا بەرامبەر ئافرەتیٚ و دانانا سزایی بو دژایەتیکرنا ویٚ.

٤. ل ڤی سەریٚ قورئانا پیروز تو لیٚگەریانیٚ بکەیی هەتا سەریٚ دی ییٚ قورئانیٚ، ژبلی ماف و ریٚز و بوها قەدریٚ ئافرەتیٚ تو تشتەکیٚ دی نابینی ب دژی ویٚ بیت، نە پەیڤەکیٚ نە دەستەواژەکیٚ تو نابینی بیٚهنا سفکرنیٚ ژیٚ بهیٚت بەرامبەری ئافرەتیٚ.

قورئان یا تژییە ژ ماف و ریٚز و پلە و پیٚگەه و بەرگرییا ژ ئافرەتیٚ، بو نمونە خوداییٚ مەزن دبیٚژیت: (وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ) [(١)] (ئانکو: و ب باشی و قەنجی دگەل وان دا بن و سەرەدەرییەکا جوان دگەل وان بکەن).

یان دەربارەیی بەرگریکرن ژ ئافرەتیٚ دبیٚژیت: (وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ) [(٢)] (ئانکو: و ئەویٚن ب زناییٚ بیٚ بەختی ل ژنیٚن دەهمەن پاقژ دکەن، پاشی چوار شاهدان ل سەر نە ئینن، ڤیٚجا هەشتیٚ

(١): النساء ١٩ ، (٢): النور ٤

قامچیان ل وان بدەن، و چ جاران شاهدەییا وان قەبویل نەکەنو ب راستی ئەڤە ژ رێکا راست دەرکەڤتینە).

ئانکو ئەوێن بلێ چوار شاهد بێ بەختییان ل ئافرەتەکێ بکەت، دێ توشی ڤان سێ تشتان بیت: (دڤێت هەشتێ قامچییان بدانێ، چ جاران نەشێت ببیتە شاهد و ژێ ناهێتە وەرگرتن، دێ بیتە فاسق و مورا فاسقییێ دێ لێ دەن).

هەروەسا خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ الذُّكُورَ﴾ (١) (ئانکو: خودایینی و فەرمانداریيا ئەرد و ئەسمانان یا خودێ یە، چ بڤێت چێدکەت، یێ بڤێت کچان ددەتێ و یێ بڤێت کوران ددەتێ).

د ڤێ ئایەتێ دا خودایێ مەزن کچ یا دانایە بەری کوری، ڤێجا خودایێ مەزن چ جاران تشتەکێ نا دانیتە بەراهییا تشتەکێ دی ئیلا حیکمەتەك یا تێدا هەیی، ڤێجا دانا کچان دیارییە ژ دەڤ خودایێ مەزن، دڤێت پلە و رێز و بوهایێ وێ بهێتە پاراستن.

(١): الشورى ٤٩

پێغەمبەرێ نازدار ﷺ ب گوتن و کریار و رەفتار ماف و رێزا ئافرەتێ یا ڤەگەراندی و پاراستی، ما ژ ڤێ زێدەتر دێ چ دی بێژیت: (وخِيارُكم خِيارُكم لِنسائِكم) [(١)] (ئانكو: یێ ژ هەوە هەمیان باشتر ئەوە یێ ژ هەمیان باشتر بیت بو هەڤژینا خو)، سەحکێ پیڤەرێ باشیێ ئێخستە دگەل باشییا دگەل ژنێ.

ئەم دێ د ڤێرەدا بەحسێ هندەك فەرمودا کەین، داکو ب سەلمینن کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب گوتن و کریار رێز و بوهایێ ئافرەتێ یێ پاراستی (هەر چەندە ژ سەلماندنێ مەزنترە، لێ ئەم ب هێڤینە کو روژەکێ نە موسلمانەك ژێ بخوینیت)، ئەڤ پاراستنە ژی هەمی ئاستان بخوڤە دگریت، دەیك، خویشك، هەڤژین، کچ و ...هتد

١. جاءَ رَجُلٌ إلى رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ فَقالَ: يا رَسولَ اللَّهِ، مَن أحَقُّ النَّاسِ بحُسْنِ صَحابَتِي؟ قالَ :أُمُّكَ، قالَ :ثُمَّ مَنْ؟ قالَ :ثُمَّ أُمُّكَ، قالَ :ثُمَّ مَنْ؟ قالَ :ثُمَّ أُمُّكَ، قالَ :ثُمَّ مَنْ؟ قالَ :ثُمَّ أبُوكَ. [(٢)]

(ئانكو: زەلامەك هاتە نك پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گوتێ: کیژ ژ هەمی مروڤان مافترە (و ژ هەژیترە) کو ئەز (هەڤالینی) و باشی و چاکیێ دگەل بکەم؟ گوتێ: دەیكا تە، زەلامی گوت: و پاشی کی،

(١): الراوي : أبو هريرة |المحدث : شعيب الأرناؤوط |المصدر : تخريج المسند لشعيب الصفحة أو الرقم | ١٠١٠٦ : خلاصة حكم المحدث : صحيح
(٢): الراوي : أبو هريرة |المحدث : البخاري |المصدر : صحيح البخاري الصفحة أو الرقم | ٥٩٧١ : خلاصة حكم المحدث] : صحيح

خوشتڤی گوت: دەیکا تە، زەلامی گوت: و پاشی کی، خوشتڤی گوت دەیکا تە، زەلامی: گوت و پاشی کی، خوشتڤی گوت: بابێ تە.

(ڤێجا دەیك سێ پلان بەری بابێ یە بو هندێ کو چاکیێ دگەل بکەیی).

٢. وَكَانَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ إذَا ذَبَحَ الشَّاةَ، فيَقولُ :أَرْسِلُوا بهَا إلى أَصْدِقَاءِ خَدِيجَةَ (١)

(ئانكو: ل دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پەزەك (قوربانەك) ڤەكوشتبا، دگوت: بو هەڤال و دوستێن خەدیجایێ فرێکەن (وەك وەفا و رێز و حەژێکرن بو خەدیجایێ (خودێ ژێ رازی بیت)

٣. فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ (٢)

(ئانكو: دەربارەیی ژنان ژ خودێ بترسن)

٤. اسْتَوْصُوا بالنِّسَاءِ خَيْرًا (٣)

(ئانكو: (ئەز ئاموژگاریێ ل هەوە دکەم) ئاموژگارییان ل ئێك دوو بکەن دەربارەیی چاکییا دگەل ئافرەتێ).

(١): الراوي : عائشة أم المؤمنين |المحدث : مسلم |المصدر : صحيح مسلم الصفحة أو الرقم | ٢٤٣٥ : خلاصة حكم المحدث] : صحيح
(٢): الراوي : جابر بن عبدالله |المحدث : مسلم |المصدر : صحيح مسلم الصفحة أو الرقم | ١٢١٨ : خلاصة حكم المحدث] : صحيح
(٣): الراوي : أبو هريرة |المحدث : مسلم |المصدر : صحيح مسلم الصفحة أو الرقم | ١٤٦٨ : خلاصة حكم المحدث] : صحيح

٥. إنَّ الرجُلَ إذا سَقَى امرأتَه مِنَ الماءِ أُجِرَ .قال: فأَتَيْتُها، فسَقَيْتُها، وحدَّثْتُها بما سمِعتُ مِن رسولِ اللهِ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ [١]

(ئانكو: ئەگەر زەلامەك ئاڤێ بدەتە هەڤژینا خو، دێ پاداشت گەهیتێ، و گوت: ئەز چومە دەڤ هەڤژینا خو و من ئاڤ دایێ، و ئەوا من ژ پێغەمبەرێ خودێ سلاڤ لێبن گوه لێ بویی، من بو وێ بەحس کر).

٦. عن أنسِ بنِ مالكٍ رَضِيَ اللهُ عنه قال)) :كان رَسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم في سَفَرٍ، وكان معه غلامٌ له أسوَدُ يقالُ له أنجَشةُ، يَحدو، فقال له رَسولُ اللهِ صلَّى الله عليه وسلَّم: وَيحَكَ يا أنجَشةُ! رُوَيدَكَ بالقَواريرِ[٢]

(ئانكو: ئەنەس خودێ ژێ رازی بیت دبێژیت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د سەفەرەکێ دا بوو، خزمەتکارەك دگەل وان بو دگوتنێ ئەنجەشە، (حێشتر بلەز د هاژوت و ستران دگوت دا کو حێشتر بلەز بچن) پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: هاوار بوتە ئەی ئەنجەشە، یێ ل سەرخو و نەرم بە دگەل شویشان (ئانکو دگەل ئافرەتان چونکی ئەو ل پشتا حێشترا د سیار بوون، ل ڤێرە ژن ب شویشە و نازکییێ پێناسە کر).

(١): الراوي : العرباض بن سارية |المحدث : شعيب الأرناؤوط |المصدر :تخريج المسند لشعيب الصفحة أو الرقم | ١٧١٥٥ : خلاصة حكم المحدث :صحيح بشواهده

(٢): أخرجه البخاري (٦١٦١) واللَّفظُ له، ومسلم(٢٣٢٣)

٧. لا تَكْرَهوا البَناتِ؛ فإنَّهُنَّ المُؤْنِساتُ الغَالِياتُ [١]

(ئانكو: کەربێن خو ژ کچان ڤەنەکەن (حەژ وان بکەن) چونکی ئەو دلخوشکەر و رێزدار و بوهادارن).

٨. ليس أحدٌ من أُمَّتِي يَعولُ ثلاثَ بَناتٍ ، أوْ ثلاثَ أخَواتٍ ، فيُحسِنُ إليهِنَّ إلا كُنَّ لهُ سِترًا من النارِ [٢]

(ئانکو: نینە کەسەك ژ ئومەتا من سێ کچان یان سێ خویشکان ب خودان بکەت، و چاکیێ دگەل وان بکەت ئیلا دێ بو وی ببیتە پەرجان و پاراستن ژ ئاگری).

ئەگەر مە بڤێت فەرمودێن دەربارەیی رێز و ماف و پلەییا ئافرەتێ بەحس بکەین ب دەهان و سەدان فەرمودە بێن هەین، لێ ژبەرکو دا درێژ نەبیت مە بەحسێ ڤان چەند فەرمودەکان کر، لێ ئەوا مە دڤێت بگەهیت و یا گرنگ ئەوە کو ئیسلامێ وەکی مروڤ و پاشی وەك ئافرەت یا سەحکرییێ، و وەك مروڤبوون و رێز و پلە و ماف چ جاران نەهاتییە جودا کرن، بتنێ ئافرەت یا دانایی وەك ئافرەت، و زەلام یێ دانایی وەك زەلام و مێ وەك مێ و نێر وەك نێر، و هەر ب ڤی رەنگی یە وەك راستی و سروشت و فیترەتا خو هەر وەکی خودایێ مەزن داین، بەروڤاژی جێندەرییێ کو دڤێت زەلام و ژن و نێر و مێیان بکەتە ئێك و چ جیاوازی نەبیت ژ لایێ لەشی و دەروونیڤە، و ئەرك و مافان تێکەل بکەت! و د ئەنجام دا ب شکەستن و تێچونا هەردوو رەگەزان دێ ب

ئافرەت

دوماهیك هێت، و خو تشتەك نامینیت ب ناڤێ خێزان و چڤاكا تەندروست، و كەسایەتییا هەردوو رەگەزان دێ بەرزە بیت و خێزان و چڤاك ژی دێ بەرەڤ شكەستن و هەرفین و كەفتن و پلشڤەمانێ چیت!

(١): الراوي : عقبة بن عامر |المحدث : الألباني |المصدر : السلسلة الصحيحة الصفحة أو الرقم | ٣٢٠٦ : خلاصة حكم المحدث : جاء من رواية قتيبة بن سعيد عن ابن لهيعة وهي ملحقة -من حيث الصحة- برواية العبادلة عنه، وله شاهد مرسل
(٢): الراوي : عائشة أم المؤمنين | المحدث : الألباني | المصدر : صحيح الجامع الصفحة أو الرقم : ٥٣٧٢ | خلاصة حكم المحدث : صحيح

هەڤرەگەزبازی*

هەڤرەگەزبازی بەرامبەر دەستەواژا (homosexuality) یا ئینگلیزی یە، و (المثلية الجنسية) د زمانێ عەرەبی دا، دەربرینێ ژ سوز و سوزداری و پەیوەندییا سکسی و دەروونیی دکەت دناڤبەرا دوو کەسێن هەڤرەگەز دا (رەگەزێن وەکی ئێك وەك نێر و نێر یان مێ و مێ).

مێژوویا هەڤرەگەزبازیێ

دەربارەیی مێژوویا وێ ئەم نەشێین ب روونی و هویری دیار بکەین کا دزڤریتەڤە بو چ سەردەمەکێ ژبەر هەبونا بوچونێن جیاواز، لێ ئەوا دهێتە زانین و یا روون بیت دزڤریتەڤە بو هزاران سالان بەری زاینی، هەر وەکی الله تعالی بەحسێ ڤێ پیساتییێ کری د قورئانا پیروز دا، دبێژیت: (وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ) [1] (ئانکو: و مە **لوط** ژی ب پێغەمبەرینییێ بو مللەتێ وی هنارت، ل دەمێ (**لوطی**) گوتییە مللەتێ خو: ئەرێ هوین چاوا وێ پویچاتییێ دکەن، یا کەسێ ل چ جیهانان نەکری).

وەلیدێ کورێ عەبدولمەلکی (خەلیفێ ئومەوییان و دروستکەرێ مزگەفتا دیمەشق) دبێژیت: ئەگەر الله تعالی بەحسێ ڤی کارێ قەومێ **لوطی** نەکربا چ جاران من نەدزانی کو نێر دگەل نێری جووت دبن!!

ژ ڤێ ئایەتێ بو مە دیار دبیت کو مێژوویا ڤی کاری دزڤریت بو بەری قەومێ **لوطی** (علیه السلام) لێ ل سەر دەمێ ڤی قەومی بو جارا ئێکێ وەك رەفتارەکا ئاسایی دەرکەفت.

(١): الاعراف ٨٠

پشتەڤانیکرن و هوکارێن پشتەڤانیکرنا وان چنە؟

ئەگەر سەحکەینە روژانێن ئەڤرو دێ بینی کا چاوا ب هەمی شێوان پشتگرییا وان دکەن د هەمی وەلاتان دا ب گشتی و ل ئەورووپایێ ب تایبەتی، بێ گومان هەر ئێك ژ وان گروپ و رێکخراوان مەبەست و مەرەما خو یا هەین، و د سەرێ لیستێ دا کویلەکرنا خەلکێ یە و دویرکەفتنا وانە ژ هەمی بەهایێن مروڤی، و بو ڤێ مەبەستێ دێ بینی ب تەمامی راگەهاندن و دەزگەهـ یێن ئێخستینە بن دەستێ خو دا کو ڤێ کرێتییێ دناڤ خەلکێ شەرەفمەند دا بکەنە ئاسایی یان ب وان بدەنە ئاسایی کرن، د گەلەك وەلاتێن ئەورووپی دا یا بویە تشتەکێ ئاسایی، د نوکە دا چاڤێ وان ل وەلاتێن ئیسلامی یە و دڤێن تیرا خو یا ژەهرکری د جانێ وان دا ببەنە خار، د ڤێرەدا دێ بەحسێ هندەك ژ هوکاران کەین کا بوچی و ژبەر چ پشتەڤانیا وان دکەن:

ئێك: بەرژەوەندییا دونیایێ، کویلەکرنا خەلکێ یە و ب ساناهی دشێن بگەهنە حەز و ئارەزوو و دلچونێن خو یێن حەرام، و کارپێکرنا وانە وەکی وان دڤێت و ب سەردابرنا وانە ب ناڤێ ئازادی و پێشکەفتنێ.

دوو: هوکارێن دینی، کو زوربەییا خەلکێ ژێ بێ ئاگەهن، ل دویڤ هزرا یەهودییان کو د سفرا زەکەرییایی دا یا هاتی پشتی موسایی (علیه السلام) دێ پێغەمبەرەك هێت ل وی دەمی دونیا یا تژییە ژ

رەگەزبازیێ، لەوا پشتەڤانییێ بو دکەن، و ب هەمان شێوە ل دویف هزرا مەسیحییان کو عیسا (علیه السلام) دێ زڤریت داکو پەیاما ئاشتییێ بەلاڤ بکەت، ل وی دەمی دونیا یا تژییە ژ رەگەزبازییێ، لەوا پشتەڤانییێ بو دکەن وان دڤێت ئەو دەمە بهێت ژبەر هندێ رەگەزبازییێ بەلاڤ دکەن! (چ هزرەکا سست و خاڤە).

پشتەڤانی و رێخوشکەرێن وێ یا گەهشتییە ئاستەکێ کو هەردوو رێکخراوێن WHO و PAHO یێن ئەمریکی د راپورتەکێ دا دەربارەیی بەرهنگاربوونا حالەتێ هوموفوبییاییێ دا ل دوماهییێ ب ڤان ئاموژگارییان ب دوماهیك دئینن:

ئێك: دڤێت ئەو ناڤەندێن کار ل سەر مەیلاتییا هەڤرەگەزبازییێ دکەن بهێنە گرتن و ئیدانە بکەن و لێپرسین دگەل وان بهێتە کرن.

دوو: هەمی ناڤەندێن فێرکاری یێن پزیشکی ل دەمێ فێرکرنا کارمەندێن تەندروستییێ دڤێت وان فێربکەن کو هەڤرەگەزبازی تشتەکێ ئاساییە و ب وان بدەنە قەبویلکرن.

سێ: چالاکڤان و رێکخراوێن مەدەنی کاربکەن ل سەر نە شرینکرن و کرێتکرنا هەر جورە بێ رێزییێ بەرامبەر رەگەزبازان.

هەتا ئەو کەسێن ڤێ دیاردێ رەتدکەن ب کەسێن نەزان و کێم زانست و کێم عەقل ل قەلەم ددەن، و پاقژی ل دەڤ وان یا بوییە تشتەکێ بیانی و خراپ هەر وەکی قەومێ **لوطی** (علیه السلام) ل دەمێ قەومێ وی گوتی: (وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ

يَتَطَهَّرُونَ) [1] (ئانكو: و مللەتیّ وی چ بەرسڤ نەبوون ژبلی كو گوتن (لوطی) و ییّن باوەری پیّ ئینباین: ڤان ژ گوندیّ خو ب دەریّخن، براستی ئەو خو پاقژ ددانن (و دڤیّن ب پاقژی بچین)).

(١): الاعراف ٨٢

تاوانا من چییە کو جینێ من وەسایە؟

هەر دەمێ بەحسێ بابەتێ هەڤرەگەزبازییێ بهێتەکرن ژ لایێ بکارهێنەر و پشتڤانێن ڤێ هزرا چەپەل ڤە، پەنایێ دبەنە بەر ڤێ ئاخفتنێ و دبێژن: تاوانا من چییە کو جینێ من وەسایە یان جینێ من وەل من کر کو هەڤرەگەزباز بم ومن مەیلاتی بو هەبیت، یان دبێژن ژ نەچارییە و گیانەوەران دکەنە بەهانە کو دناڤ وان ژی دا هەیە و ژبەر هندێ حالەتەکێ سروشتی یە، راستی و دروستییا ڤی بابەتی دزڤریتەڤە بو بو ڤەکولینەکا دین هامری ل سالا ١٩٩٣ کو راگەهاند جینەکێ نوی یێ دیتی ب ناڤێ (gay gene) یان (homo) کو دبێژنێ (XQ٢٨) و هوکار دانان بو وان کەسێن وی کاری دکەن، و راگەهاند کو ژبەر زالبوونا ڤی جینی یە، ژبەر هندێ ل ئەمریکا ل سەر ٤٠٠ زیندانیێن هەڤرەگەزباز تاقیکرن کرن و بو وان ئاشکەرا بوو کو خو ئێك ژ وان کەسان ئەڤ جینە تێدا نینە، و بانگەشەکا پویچ و بێ بنەما دەرچو، پشتی ڤێ چەندێ دین هامر ژ بریارا خو لێڤەبوو و بوچونا خو بو لایەکێ دی بر.

چ جین نەشێن زال بن ئەگەر د بەردەوام نەبن، یان ب رەنگەکێ دی هەر جینەکێ بەرگری و مقاومە نەبیت و چ کەس ژێ پەیدا نەبن، ئەو جینە نەشێت زال ببیت.

ژ لایێ لوژیکیڤە ئەگەر بهێت و هەمی رەوشتێن مروڤان ب ڤەگەرینین بو جینێن وان ل وی دەمی دێ توشی گەلەك گرفتاری و دەردەسەرییان بین، چونكی ل دەمێ كەسەك تاوانەکا کوشتنێ یان دزیێ یان هەر تاوانەکێ ئەنجام بدەت بێژین جیناتێن وی ئەگەرن ئەڤە دێ ب تەمامی سیستەمێ ژیانێ وێران کەت، د زانستی دا جین دشێت تە بکەتە کەسەکێ زیرەك، بەلێ نەشێت تە نەچار بکەت کا تە دڤێت ببی چ! دشێت بەژنەکا بلند بدەتە تە بەلێ نەشێت ب نەچاری تە بکەتە یاریزانێ بلنداهیێ.

هەتا نویترین ڤەکولین ددەنە دیارکرن کو هەڤرەگەزبازیێ چ پەیوەندی ب جینانڤە نینە، هەر وەکی ڤەکولینا ئاندریا جانای پسپور د بوارێ بوماوەزانیێ دا ل سالا ٢٠١٩ د روژناما science ا بناڤودەنگ دا ڤەکولین ل سەر جینێن ٤٩٣ هزار کەسێن ئەمریکی و روسی و بەریتانیا و سوید کر و گەهشتە وی ئەنجامی کو خو تشتەك نینە ب ناڤێ (gay gene). بتنێ گرفتەکا دەروونی یە نە جینات و بوماوە، هەر وەکی دامەزرێنەرێ شیکاریێ نەخوشیێن دەروونی سیگموند فروید رەتدکەت کو هەڤرەگەزبازی وەك گرفتەکا جەستەیی و تێکچونێن ئەندامی بن. و هەروەسا نیکولاس کامینگ سەروکا پزیشکێن

دەروونی APA ل سالا ١٩٧١ دبێژیت مەیلاتیا هەڤرەگەزبازییێ کێشەکا دەروونی یە، و دشیان داییە بهێتە چارەکرن، ئەڤە ژی وەکو بەرسڤەك بو وان ییێ بەروڤاژی ڤێ دبێژن! دڤێت بزانین کو ئەڤە دیاردەکا دەروونی و نەساخی و حەز و دلچونێن سکسی یێن حەرامە نەکو جینات و بوماوەیی یە.

ئەم دشێن بێژین ئیسلامیێ رونترین و باشترین ڤاڤارتن یا بو ڤی بابەتی کری، ب جورەکێ یا رەت کری کو سزاییێ کوشتنێ بو بکەرێن ڤێ دیاردا کرێت یا دانایی، هەر وەکی قورئانا پیروز د وەسفکرنا ڤێ دیاردێ دا دبێژیت: (إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ) [1] (ئانکو: ب راستی هوین هەر ژ حیزاتی دچنه دەڤ زەلامان (ل شوینا ژنان دگەل زەلامان جووت دبن) بەلێ هوین نفشەکێ زێدەگاڤییان دکەن).

وەك یا دیار د ڤێرەدا خوداییێ مەزن ل سەر ئەزمانێ لوگ پێغەمبەری (علیه السلام) ب هندەك کەسێن ژ رێ دەرکەفتی و ژ سروشت و فیترەتێ دەرکەفتی ل قەلەم ددەن، و د ئەنجام دا دێ توشی سزایەکێ دژوار بن، ل دەمێ دبێژیت: (وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ) [2] (ئانکو: و مە بارانەك ب سەر وان دا دارێت (بارانەکا عنتیکە، بەرێت سوتی ب سەر وان دا باراندن)، ڤێجا بەرێ خو بدێ کا دوماهییا گونەهکاران بوو چ). ئەبو حەنیفە دەربارەیی ڤێ ئایەتێ دبێژیت: مروڤێ نێرباز دڤێت ل چیایەکێ بهێتە بەربارانکرن. و ئیمامێ شافعی دبێژیت: ئەگەر ڤان جورە کەسان ژن ئینابیت یان نە، دڤێت بهێتە بەربارانکرن، دێ ڤێجا بەرێ خو بدێ پاشەروژا تاوانباران چاوا بوو.

---

(١): الاعراف ٨١ ، (٢): الاعراف ٨٤

و د جهەکێ دی دا دبێژیت: (فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ * فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ) [1] (ئانکو: دگەل روژهەلاتنێ قێرییەکا ب هێز ئەو هنگافتن، ڤێجا مە باژێرێ وان سەروبن کر (و ئەو هێلانە دناڤ دا) و مە هندەك خرەبەرێن ئاخا سوتی ب سەر وان دا باراندن).

هەڤرەگەزباز و نێرباز و مێباز دڤێت بهێنە کوشتن ل دویڤ فەرمودا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل دەمێ دبێژیت: (مَنْ وجدتُموهُ يعملُ عملَ قومِ لوطٍ ، فاقتلوا الفاعلَ والمفعولَ بهِ) [2]

---

(١): الحجر ٧٣-٧٤

(٢): الراوي : عبدالله بن عباس |المحدث : الألباني |المصدر : صحيح أبي داود.الصفحة أو الرقم | ٤٤٦٢ :خلاصة حكم المحدث : حسن صحيح التخريج :أخرجه أبو داود (٤٤٦٢)، والترمذي (١٤٥٦)، وابن ماجه (٢٥٦١)، وأحمد (٢٧٣٢)

چارەسەری چییە؟

ئێك: گرتنا دەرگەهێن ڕێخوشکەر: گرتنا وان دەرگەهێن ڕێکێ خوش دکەن بو ڤێ کرێتییێ وەك گرتنا ناڤەند و سەنتەر و ڕێکخراو و هەر جهەکێ بانگەشە و پشتەڤانییا ڕەگەزبازییێ بکەت کو ب ڕێکێن جودا بەلاڤ دکەن و ل ژێر ناڤێن جودا مەیلاتییێ بو ڤی کاری دکەن ب ڕێکا قوتابخانە و زانکو و پەیمانگەهان و سترانبێژ و تەپانێ و فلمێن کارتونی یێن زاروکان و ...هتد، لەوا دڤێت دەیك و باب و گەنج و زاروك بهێنە ئاگەهدار کرن و هشیارکرن، دا کو خو ژێ ب پارێزن.

دوو: دروستکرن و ڕێکخستنا ژینگەهێ: دروستکرن و ڕێکخستنا ژینگەهەکا تەندروست و چارەسەرکرنا کێشێن خێزانی و کەسێ توشبویی بکەنە د جهەکێ کو توشی ڤی حالەتی نەبیت و د ژینگەهەکا ساخلەم دا بیت.

سێ: کەسێن توشبویی بهێنە چارەسەرکرن ل دەڤ نوژدارێن دەروونی یێن باوەرپێکری و تایبەتمەند، ژبو شکاندنا هزر و بیر و حەز و دلچونێن خراپ.

ل دوماهيیٚ: دڤێت هەمی هاریكارییا ئێك و دوو بكەن و رێگر بن بەرامبەر بەلاڤبونا ڤیٚ بیٚ رەوشتییٚ، ل دەڤ گەنجان ب تایبەتی و هەمی چینێن دی ب گشتی، دا كو ئەم بشێن جڤاكەكیٚ ساخلەم و تەندروست ئاڤا بكەین و ب پارێزین، دڤێت ئەم ب هەمی هێزا خو كار بكەین بو هشیاركرنا مللەتی و رووی ب روویبوونا ڤیٚ پیٚلیٚ و هەر پیٚلەكا بیٚ رەوشتییٚ ببین، كو هەمی هەولان ددەن بو كرێتكرنا سروشت و بنەرەت و فیترەتا مروڤی، ژ خودیٚ دخوازین مە بەردەوام بكەت و مە ب (اخلاصیٚ) خەلات بكەت (و لله الحمد).

* بابەتیٚ هەڤرەگەزبازییٚ ژ رێكخراوا ئاستانە هاتییە وەرگرتن و بەهدینیكرن.

ناڤەروك

ژ	بابەت	ژ. لاپەری
١	ب ناڤێ خودایێ دلوڤانێ پر دلوڤانکار	١
٢	**جێندەر gender**	٣
٣	پوختە و بنەماییێن هزرا جێندەرییێ	٧
٤	مێژوویا جێندەرییێ	١٢
٥	ئامرازێن بەلاڤبوونێ	١٣
٦	ئارمانج و کاریگەرییێن جێندەرییێ	١٣
٧	کاریگەرییێن رەوشەنبیری و هزری	١٣
٨	کاریگەرییێن کومەلایەتی	١٤
٩	کاریگەرییێن رەوشت و ئەخلاقی	١٥
١٠	کاریگەرییێن وێ ل سەر پروسا فێرکرنێ	١٦
١١	کاریگەرییێن ئابوری	١٦
١٢	**فێمنیزم (ژنولوژی = مێگەری)**	١٩
١٣	مێژوویا فێمنیزمێ	٢٠
١٤	ئارمانج و دەرئەنجامێن گشتی یێن فێمنیزمێ (femnisim) (مێگەرییێ)	٢١
١٥	رێکێن رێگریکرنێ ب دژی فێمنیزمێ	٢٤
١٦	ئافرەت د ئیسلامێ دا	٢٧
١٧	باردوخێ ئافرەتێ بەری ئیسلامێ ب گشتی	٢٨

١٨	ئافرەت د كومەلگەها عرەبى دا	٢٩
١٩	ئافرەت د شارستانييەتا ئيسلامىَ دا	٣٢
٢٠	ئافرەت د قورئانىَ دا	٣٦
٢١	ئافرەت د فەرمودە و سەحكرنا پيَغەمبەرىَ خودىَ دا	٣٨
٢٢	**هەڤرەگەزبازى**	٤٣
٢٣	ميَژوويا هەڤرەگەزبازييَ	٤٣
٢٤	پشتەڤانيكرن و هوكاريَن پشتەڤانيكرنا وان چنە	٤٥
٢٥	ژ لاييَ زانستى و تەندروستيڤە	٤٨
٢٦	هەڤرەگەزبازى ب ديتنا ئيسلامىَ	٥١
٢٧	چارەسەرى چييە	٥٣
٢٨	ل دوماهييَ	٥٤

ئەڤروكە گازيێ بو بێ ستارەيێ و خو ديارکرنێ دکەن، گازيێ بو خو رويسکرن و تێکەليا دگەل زەلامان دکەن، و دبێژنە وان ئەڤە پێشکەڤتن و شارستانييەتە، وئەڤە راكرنا ستەمێ يە ل سەر ئافرەتێ و راكرنا گڤاشتنێ يە ل سەر ئافرەتێ و راكرنا دابونەريتانە ل سەر وێ، دينى ب دابونەريتێن كەڤن ددەنە ناڤكرن، ئەڤروكە گازيێ بو جێندەرى و فێمنيزم و رەگەزبازيێ دکەن، گازيێ بو نەهێلانا خێزان و جڤاک و فيترەتا پاقژ دکەم، گازيێ بو زنايێ و لەشفروشيێ دکەن، هنديکە ئەڤەنە ئەو جنديێن شەيتانی نە، دڤێت ئەم د هشيار بن ژ خرابيا وان و خو پاراستنێ ل سەر دەهمەن پاقژى و رەوشت بلنديێ بکەين، دينێ خو و جڤاکا خو ژێ بپارێزين، دڤێت سست و بێ هيڤى نەبين بەرامبەر دابونەريتێن کافران، هندى ئەون ژ خراب و بێ رەوشتان دهێنە هژمارتن ئەگەر ب چ ناڤ بيت (ئازادى و پێشکەفتن ... هتد) بيت، د راستى دا کارێن وان بێ خێرى و بێ (مەعريفەتييە).